

Quantum ad secundum aduerte quod exceptiua est duplex, scilicet propria & impropria: propria habet duas conditiones, & vnam proprietatem. Prima quidem conditio est, quod subiectum, à quo fit exceptio, supponat distributiue, vt omne animal præter hominem est irrationalis, ly animal distribuitur à quo excipitur homo, secunda est quod pars extra capta signetur per terminum minus communem quam illud à quo excipitur, vt omnis homo præter Aethiopenem est albus.

Quod si illud à quo fit exceptio, non supponat distributiue nec signetur pars extra capta termino minus communi erit impropria, vt hic, Homo præter Sortem siue aliquis homo præter Sortem currit. Nam ly homo & aliquis homo fiat determinatè & non distributiue: & hic, Homo præter hominem currit. Nam pars extra capta, est æquè communis sicut subiectum, à quo excipitur, & ideo vtraque est impropria.

Proprietas autem exceptiue propriæ, modo sit negatiua, est hæc, quod conuertitur cum exclusiua, siue æquipollet exclusiua affirmatiua, dummodo subiectum exclusiue sit pars extra capta, & prædicatum sit quid compositum ex subiecto & prædicato exceptiue, sic præcisè supponente. Nam bene sequitur, nullus homo præter Sortem currit, ergo tantum Sortes est homo currens. Dicitur Et prædicatum sit quid compositum ex subiecto & prædicato exceptiue: aliter non sequitur, vt hic, nullum animal, præter hominem intelligit, ergo tantum homo intelligit. antecessens enim est verum, sed consequens falsum, sed dicitur sic, ergo tantum homo est animal intelligens. Dicitur, sic præcisè supponente, quoniam si in exclusiua magis ample supponeret quam in exceptiua consequentia non valeret. vti, Nullus homo præter Sortem currit, ergo tantum Sortes est homo currens. Non valet, quoniam in exceptiua homo supponit pro masculis solum, in exclusiua aut supponit pro masculis, & feminis: vt ergo in vtraque eodem modo supponat, fiat sic exclusiua, ergo tantum Sortes est aliquis homo currens.

Quantum ad tertium aduerte, q̄ exceptiua propria affirmatiua probatur per duas exponentes, in quarum prima remouetur prædicatum à parte extra capta, & in secunda affirmatiui prædicati vniuersaliter de subiecto exceptiue sumpto cum parte extra capta infinitata, vel negata. vt hic, Omnis homo præter Sortem currit. Sortes non currit, & omnis homo non Sortes, vel qui non est Sortes currit, ergo omnis homo præter Sortem currit.

Exceptiua autem propria negatiua probatur per duas exponentes, in quarum prima prædicatum exceptiue affirmatur de parte extra capta. & negatur vniuersaliter in secunda de subiecto exceptiue sumpto cum parte extra capta infinitata vel negata, vel hic, Nullum animal præter hominem est rationale: homo est rationalis & nullum animal non homo vel quod non est homo, est rationale, ergo nullum animal præter hominem est rationale. Constat igitur quo modo exponibiliter probanda est exceptiua propria tam affirmatiua quam negatiua.

De conclusionibus quas inferunt terminis ex prædicto modo probandis, vide tu ad placitum in Paulo in tractatu de probationibus terminorum.

Exclusiua quæ probatur
Tertio loco agendum est de probatione exclusiuarum, & hic tria agenda sunt. Primum quæ & quot sint dictiones, per quas fit exclusiua. Secundum quot modis fit exclusiua. Tertium quo modo probatur singula species exclusiue.

Quantum ad primum aduerte q̄ dictiones constituentes propositionem exclusiuam sunt istæ, Solum, solummodo, præcisè, & tantum. Sed aduerte, quod ly tantum dupliciter sumi consuevit in via peripatetica, s. relatiuè, & exceptiue. Relatiuè quidem, vt q̄ dicimus, tantum scio, quantum tu, tantum debeo tibi, quantum tu mihi. Exclusiue autem, vt quando dicimus, Tantum iustus saluabitur. Tantum necessaria victui volo. In secundo sensu, & non in primo constituit propositionem exclusiuam.

Exclusiuarum triplex ordo
Quantum ad secundum aduerte, q̄ communiter apud logicos, assignatur triplex exclusiua, s. exclusiua primi ordinis, exclusiua secundi ordinis, exclusiua tertij ordinis & hos quidem ordines facit dicitio exclusiua secundum quod diuersimodè statur in propositione.

Exclusiua primi ordinis constituitur per dictionem exclusiuam præpositam subiecto, & potest fieri affirmatiua & negatiua. Affirmatiua vt hic, Tantum homo est rationalis, negatiua vt hic, non tantum homo est bipes.

Sed aduerte q̄ exclusiua primi ordinis tam affirmatiua
lauel. Tom. j.

quàm negatiua potest fieri duobus modis. Primo per simplicem, siue solam dictionem exclusiuam, quæ nulla dicitio probabilis præcedit. vt hic, Tantum homo currit, Non tantum homo currit. secundo per dictionem probabilem præcedentem dictionem exclusiuam. vt hic, Necessario tantum homo est rationalis, non necessario tantum homo est rationalis.

Item aduerte q̄ exclusiua primi ordinis conuertitur cū vniuersali affirmatiua de terminis transpositis, ita q̄ ab vna ad aliam est bona consequentia, vt docuimus in tractatu de consequentiis, & si vna est vera, altera similiter. vt hic, Tantum homo est rationalis, ergo omne rationale est homo, & si vna est falsa, altera similiter, vt hic, Tantum homo est animal, ergo omne animal est homo. Constat igitur tibi quæ fit exclusiua primi ordinis & quot modis fiat, & cui æquipollat.

Exclusiua secundi ordinis constituitur per dictionem exclusiuam mediantem inter subiectum, & prædicatum, siue præcedat copulam, siue subsequatur. exemplum primi, Homo tantum est animal: exemplum secundi, Homo est tantum creatura.

Et potest fieri duobus modis, sicut exclusiua primi ordinis, primo modo sic, Homo tantum est risibilis: secundo sic, omnis homo tantum est risibilis.

Exclusiua tertij ordinis constituitur per dictionem exclusiuam mediantem inter partes prædicati. vt hic, Sortes est habens tantum vnam vestem, & potest fieri duobus modis, sicut ea quæ est primi, & secundi ordinis. primo modo sic, Sortes est comedens tantum siue solummodo panem, secundo modo sic, aliqua propositio significat præcisè sicut est.

Quantum ad tertium aduerte q̄ exclusiua affirmatiua primi ordinis probatur per duas exponentes, quarum prima est sua præiacens, & secunda est vniuersalis negatiua de subiecto exclusiue infinitato vel negato, vt hic, Tantum homo est rationalis, & nihil non homo, vel nihil quod non est homo est rationale, ergo tantum homo est rationalis.

Exclusiua autem affirmatiua primi ordinis, quæ fit per dictionem probabilem præcedentem notam exclusionis, non probatur ratione dictionis exclusiue, sed ratione dictionis præcedentis. Verbi gratia, Necessario tantum homo est homo, sic probatur: Tantum homo est homo, & non potest aliter esse, quin tantum homo sit homo, ergo necessario tantum homo est homo.

Exclusiua autem secundi ordinis affirmatiua probatur sic, Homo est tantum homo, homo est homo, & homo non est non homo, ergo homo est tantum homo.

Exclusiua autè secundi ordinis facta secundo modo supradictio non probatur ratione dictionis exclusiue, sed ratione dictionis præcedentis. Verbi gratia, omnis homo tantum est rationalis, sic probatur, homo tantum est rationalis, & nihil est homo quin illud sit rationale, ergo omnis homo tantum est rationalis, & sic exponitur vt vniuersalis affirmatiua ratione ly omnis.

Exclusiua autè tertij ordinis affirmatiua, sic exponitur. Verbi gratia, Sortes est animal tantum bipes, probatur sic, Sortes est animal bipes, & Sortes non est animal non bipes, vel non est animal quod non sit bipes, ergo Sortes est animal tantum bipes. & aduerte, vt infinitatio, siue negatio semper cadat super eundem terminum, super quem cadit dicitio exclusiua.

Exclusiua verò tertij ordinis affirmatiua, facta secundo modo supradictio cum sit particularis affirmatiua, vt hic, Aliqua propositio significat præcisè sicut est, non exponibiliter sed resoluibiliter probanda est: & sic, hoc significat præcisè sicut est, & hoc est aliqua propositio, ergo aliqua propositio significat præcisè sicut est. Constat igitur tibi quomodo exclusiue affirmatiue trium ordinum primo, & secundo modo factæ probari debeant modo logico.

Negatiua autem exclusiua primi ordinis fit duobus modis, primo quando præponitur negatio dictioni exclusiue. vt hic, non tantum homo est animal: secundo quando postponitur, ita tamen q̄ præcedit copulam, vt hic, tantum homo non currit. Primo modo probatur sic exponibiliter, homo currit, & aliud ab homine currit, puta asinus, ergo non tantum homo currit. Secundo modo probatur sic, Tantum homo non currit, homo non currit, & quodlibet non homo, vel omne animal quod non est homo currit, ergo tantum homo non currit.